

แนวคิดหลั้อาณานิคมกับวาทกรรมความรู้ในผลงาน “This is not an Apricot” ของ
ฟิลิปิน มาเรีย เรไรซา อัลวีส

Postcolonialism and Discourse of Knowledge in “This is not an Apricot” by Maria Thereza Alves

วิรัชย์ ชื่นจันน์แดง Wirachai Chunjangdang

นักศึกษาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Received : September 6, 2020 Revised : September 25, 2020 Accepted : November 15, 2020

บทคัดย่อ

ความรู้ให้นิยามการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม เมื่อนิยามของความรู้คือ
เงื่อนไขในการดำรงอยู่ ความรู้จึงเป็นอำนาจกำหนดการกระทำและตัวตนของผู้คน ลัทธิ
อาณานิคมทำให้อิทธิพลและความรู้ของตะวันตกแผ่คลุมไปทั่วโลก ความรู้ตะวันตกกลายเป็น
นิยามของความจริงสากล แต่ความสากลดังกล่าวล้วนประกอบสร้างโดยมีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง
ตะวันตกคืออำนาจในการผูกขาดความจริง ความรู้ของตะวันตกให้นิยามอำนาจและสถานะที่
เหนือกว่า สูงส่งกว่าแก่ตนเอง กดเหยียดกีดกันความเป็นอื่น สร้างให้ผู้อื่นกลายเป็นความเป็น

อื่น มาเรีย เฮอร์ชา อัลเวส ศิลปินชาวบราซิล หยิบยกประเด็นวาทกรรมอำนาจความรู้ของตะวันตกมาสร้างสรรค์ผลงานหลายชิ้น “This is not an Apricot” คือหนึ่งในตัวอย่างในผลงานชิ้นนี้ ศิลปินหยิบยกความรู้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติของตะวันตกมาเป็นประเด็นในการสร้างงาน ผลงานเป็นการตั้งคำถามกับสถานะของความรู้ กระบวนการในการประกอบสร้างความรู้ ความไม่ชอบธรรมในการสถาปนาความรู้ และผลกระทบจากความรู้ตะวันตกที่ทำให้ตะวันตกเป็นศูนย์กลาง วิทยาศาสตร์ธรรมชาติประกอบสร้างขึ้นจากโครงสร้างของโลกตะวันตก จากกรอบความคิดของตะวันตก จากธรรมเนียมกฎเกณฑ์เงื่อนไขอันถือเป็นวินัยของวิชาแห่งสถาบันความรู้ตะวันตก มีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง ระบบนามธรรมของตะวันตก ดูดกลืนความเป็นจริงอันหลากหลายให้อยู่ใต้ความจริงของความรู้ ธรรมชาติและความเป็นจริงจึงถูกแทนที่ด้วยความจริงของความรู้ นอกจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ความรู้อื่น ๆ ก็เช่นกัน เมื่อความรู้ตะวันตกประกอบสร้างโดยมีตนเองเป็นศูนย์กลาง ด้วยกรอบของการเปรียบเทียบแบบคู่แยังก็ทำให้ตนเองเป็นผู้รู้ผู้เหนือกว่า และความเป็นอื่นคือความต่ำต้อยด้อยกว่า ความรู้ของตะวันตกทำให้เกิดปฏิบัติการอาณานิคมและวาทกรรมอาณานิคม วาทกรรมอาณานิคมที่ทำให้ตะวันตกคือความหมายของความเหนือกว่าสูงส่งกว่า ความรู้ของตะวันตกจึงกลายเป็นสิ่งที่จริงแท้กว่า ถูกต้องเป็นมาตรฐานสากลกว่า ความรู้จึงมีฐานะเป็นวาทกรรมที่ตอกย้ำความเหนือกว่าของตะวันตก ตอกย้ำความเป็นอื่น ความรู้อื่น ๆ คือความเป็นอื่นที่ไม่ใช่ความรู้ ไม่มีค่าพอจะเป็นความรู้ คนอื่น ๆ ก็ไม่ใช่คนโดยสมบูรณ์ เป็นความแปลกความขาดบกพร่อง ในบทความมุ่งวิเคราะห์อำนาจต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับความรู้ ใช้วิธีการโบราณคดีเพื่อแสดงให้เห็นที่มาที่ไปที่ทำให้ความรู้ตะวันตกกลายเป็นอำนาจ ความรู้ของตะวันตกอันถือเป็นมาตรฐานสากล ที่ทำให้ตะวันตกคือความเหนือกว่าอย่างจริงแท้สากล โลกแห่งความรู้จึงเป็นโลกแห่งอำนาจ

คำสำคัญ หลังอาณานิคม / วาทกรรม / ความรู้ / มาเรีย เฮอร์ชา อัลเวส / แอฟริคอต

Abstract

Knowledge gives definitions to physical and abstract objects. Thus, knowledge gives existences and becomes the power that controls the action and identity of the people. Colonialism extended the western influence over territories around the world. Similarly, western knowledge ruled the world and became the universal truth. However, this universal truth is western-centric and exclusively controlled by the West. Western knowledge gives power and an overly high opinion of the western cultures

while suppressing and alienating other cultures. Maria Thereza Alves is a Brazilian artist. She played with the Western discourse of knowledge in many of her works. "This is not an Apricot" is one of them. In this work, the artist sees the Western knowledge of natural sciences as an issue. The work questions the state of knowledge, the process of constructing knowledge, the unrighteousness of the establishment of knowledge and the impact of Western knowledge that establishes the West as the center of the world. Natural science is based on the structure, epistemology, and disciplines of the Western world. It is inevitably western-centric. The abstract system of the West reduces the diversity of truth and relies solely on the truth offered by knowledge. Nature and reality are replaced with the only truth that knowledge allows. Besides natural science, other fields faced the same fate. Since the West sees itself as the center and uses binary opposition, the western is superior and the alienated non-western is inferior. Western knowledge justified colonial operations and colonial discourses. The colonial discourses praise the West as the definition of superiority. Thus, Western knowledge became the more real, the more accurate, and the more universal. Knowledge acts as the discourse that emphasizes on the Western superiority and the alienation of the non-western. Other knowledge from the non-western is not considered to be real knowledge that is worth knowing. Non-western people are seen as not completely humans. They are strange and lacking. The paper aims to analyze a variety of powers related to knowledge by using the archaeological method to show how Western knowledge became a power. Western knowledge is considered to be an international standard that makes the West universally superior. Knowledge is therefore the power.

Keywords Postcolonial / Discourse / Knowledge / Maria Thereza Alves / Apricot

เนื้อหาบทความ

"This is not an Apricot" (ภาพที่ 1 และ 2) เป็นผลงานศิลปะที่ มาเรีย เธเรซา อัลเวส (Maria Thereza Alves, เกิดปี ค.ศ. 1961) ศิลปินเชื้อสายพื้นเมืองชาวบราซิลสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 2009 เพื่อจัดแสดงในนิทรรศการชื่อ "Everything has a name, or the potential to be

named” โดยภัณฑารักษ์ Anna Colin และ Catalina Lozano นิทรรศการจัดแสดงที่องค์กรศิลปะร่วมสมัย Gasworks กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ (Llano, Alves and Demos, 2017: 161)

ผลงานที่เป็นศิลปะแบบจัดวางของศิลปินประกอบไปด้วยภาพเขียนสีน้ำมันกระดาษาจำนวน 20 ภาพ ในแต่ละภาพปรากฏเป็นภาพวาดของผลไม้หนึ่งผลต่างชนิดกันไป ผลไม้ต่าง ๆ เหล่านี้มีขนาด รูปร่าง รูปทรงและสีแตกต่างกัน นอกจากผลไม้ที่อยู่ในภาพแล้วแต่ละภาพยังมีตัวหนังสือเขียนด้วยมือปรากฏอยู่ ทุกภาพมีข้อความว่า “This is not an Apricot” และตามด้วยชื่อวิทยาศาสตร์ของผลไม้แต่ละชนิด (ภาพที่ 3 - 5) ภาพที่มีขนาดเท่ากัน จำนวน 20 ภาพนี้ ถูกจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบเป็นแถวในแนวนอนยาว 2 แถวในระดับสายตา การจัดวางของภาพให้ความรู้สึกของการจัดแสดงวัตถุของสะสมประเภทเดียวกัน เป็นชุดเดียวกันเป็นคอลเล็กชั่นของสิ่งของเข้าชุดกัน ด้วยเพราะภาพเหล่านี้มีขนาดเดียวกัน อยู่บนกรอบไม้สีอ่อนที่มีขนาดเท่ากัน ผลไม้ที่ถูกวาดแม้จะมีขนาดสีแตกต่างกัน แต่ด้วยการใช้เทคนิคเดียวกัน การจัดวางบนพื้นขาวเหมือนกัน ด้วยองค์ประกอบใกล้เคียงกันก็ทำให้ทั้งหมดดูเป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นชุดของสะสมเดียวกันที่ถูกจัดวางอย่างเป็นระเบียบสวยงาม

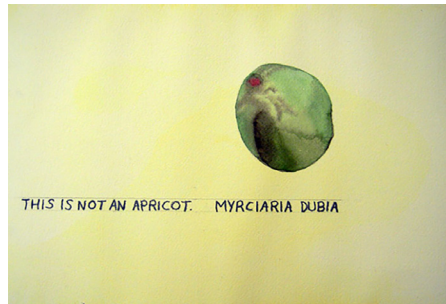
ภาพที่ 1

มาเรีย เอเรซา อัลเวส, “This is not an Apricot” (ค.ศ. 2009)
ศิลปะแบบจัดวางจิตรกรรมสีน้ำมันกระดาษาจำนวน 20 ชิ้น,
ขนาด 26 x 36 ซม. ต่อชิ้น

ภาพที่ 2

มาเรีย เอเรซา อัลเวส, “This is not an Apricot” (ค.ศ. 2009)

ภาพที่ 3
รายละเอียดของผลงาน
"This is not an Apricot" (ค.ศ. 2009)

ภาพที่ 4
รายละเอียดของผลงาน
"This is not an Apricot" (ค.ศ. 2009)

ภาพที่ 5
รายละเอียดของผลงาน
"This is not an Apricot" (ค.ศ. 2009)

เมื่อดูภาพแต่ละภาพ ด้วยลักษณะการจัดวางองค์ประกอบและการมีชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชพรรณหรือสัตว์ที่ฟังไม่คุ้นหูปรากฏอยู่ในภาพ สิ่งที่หลายคนนึกถึงคงจะเป็นภาพในตำราวิทยาศาสตร์ธรรมชาติหรือสารานุกรมในสมัยก่อน ที่ยังคงใช้ภาพวาดด้วยมือเป็นภาพประกอบเพื่อการศึกษา เราอาจจะรู้สึกแปลกใจบ้างเพราะมีข้อความว่า "This is not an Apricot"

เขียนอยู่ใกล้ ๆ กัน ด้วยตัวอักษรเหมือนกัน แต่ในภาพรวม มันก็ไม่ได้ทำให้เรารู้สึกผิดแผกไปจากการเป็นภาพประกอบวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินัก ชื่อทางวิทยาศาสตร์เป็นชื่อที่ใช้ในระบบการศึกษาที่เราไม่ได้ใช้กันในชีวิตประจำวัน เรามักจะเห็นมันเวลาไปสวนสาธารณะหรือสวนสัตว์ที่มีการติดป้ายชื่อพันธุ์ไม้หรือสัตว์พร้อมชื่อวิทยาศาสตร์ การเห็นป้ายชื่อดังกล่าวติดอยู่ เราก็จะรู้สึกว่าเป็นความรู้และการให้ความรู้ สถานที่เหล่านั้นมีความเป็นสถาบันที่มีมาตรฐาน มีหลักการมีวิชาความรู้และได้มอบความรู้ส่งต่อผู้คน เมื่อเราได้รู้จักชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชหรือสัตว์ต่าง ๆ ก็จะทำให้เรารู้สึกตื่นตา รู้สึกถึงการเติมเต็ม รู้สึกว่าเราได้มีความรู้และรู้จักสิ่งเหล่านั้นดีขึ้น เป็นการรู้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้นมากกว่าจะรู้อย่างผิวเผิน ความรู้ ๆ ปลา ๆ ที่เรามีจากประสบการณ์ในชีวิตหรือการถ่ายทอดโดยผู้หลักผู้ใหญ่ชาวบ้านที่บอกต่อกันมา นั้นย่อมไม่ใช่ความรู้แท้จริงที่น่าเชื่อถือเป็นมาตรฐานเทียบเท่ากับความรู้ที่เป็นหลักการ เป็นหลักวิชาที่มีอยู่ในตำรา นี่คือนิสัยที่เป็นไปและเป็นมาตรฐานทั่วโลก

โลกมีความรู้ที่ถูกต้องเป็นมาตรฐานสากลชื่อวิทยาศาสตร์หรือชื่อทวินาม (binomial nomenclature) เป็นชื่อมาตรฐานตามหลักสากลที่มอบให้กับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เป็นระบบที่คิดค้นขึ้นโดย คาโรลัส ลินเนียส (Carolus Linnaeus, ค.ศ.1707-1778) การตั้งชื่อวิทยาศาสตร์มีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดมากมายเป็นกระบวนการที่ต้องอิงกับโครงสร้างการแบ่งแยกย่อยที่มีอยู่แล้ว เช่น พืชกับสัตว์ใช้คำลงท้ายอย่างไร ต้องระบุระดับสปีชีส์ (species) ระดับแฟมิลี ระดับจีนัส (genus) ที่ตำแหน่งไหนอย่างไร ต้องใช้ภาษาลาติน ต้องมีคำขึ้นต้น ลงท้ายอย่างไร ตรงไหนตำแหน่งใดสะกดด้วยตัวเอียง ตัวพิมพ์ใหญ่ ตัวพิมพ์เล็ก มีสิ่งสัมพันธ์ใดบ้างที่สามารถนำมาตั้งใช้เป็นชื่อฯฯ (อารี พลดี, 2556) ข้อกำหนดเหล่านี้ก็เพื่อให้เกิดระเบียบชัดเจนสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับระบบวิชาการแบ่งแยกที่มีอยู่ ระบบการแบ่งแยกก็จะมีระดับ มีหมวดหมู่แยกย่อยอย่างเป็นระบบ ทุกหมวดหมู่ ทุกหน่วยย่อยก็จะมีชื่อมีนิยามกำกับที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้างที่มีระบบระเบียบ ระบบระเบียบเหล่านี้ก็จะเป็นสิ่งเทียบเคียงกับธรรมชาติ เป็นการค้นพบสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นความรู้ที่ให้ความเข้าใจต่อธรรมชาติรอบตัวอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ที่หมายถึงความรู้ที่เที่ยงตรงเป็นวัตถุวิสัยที่มีต่อความจริงตามธรรมชาติ นี่ก็จะเป็นภาพของความรู้ต่าง ๆ ที่นอกจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เรายังมีความรู้อีกมากมายให้เราเรียนรู้ การเรียนรู้ก็คือการเข้าถึงความจริงแท้ของสิ่งต่าง ๆ วิชาต่าง ๆ ก็เป็นความรู้ที่มีที่มาจากโลกตะวันตก เป็นเนื้อหาของการกำหนด แยกแยะนิยาม ให้ชื่อโดยโลกตะวันตก เราผู้เรียนรู้ก็จะรู้สึกว่ามันเป็นความรู้ความจริงมีเหตุมีผล เป็นระบบระเบียบที่สมเหตุสมผลที่ช่วยให้เราเข้าใจเข้าถึงความจริงแท้ของสิ่งต่าง ๆ ระบบระเบียบก็จะมีศูนย์กลางเป็นตะวันตก สังเกตจากชื่อวิทยาศาสตร์ของสิ่งมีชีวิตก็ยังคงเป็นภาษาลาตินอันเป็นภาษา

ของโลกตะวันตก แม้พิชบางอย่างจะมีอยู่แต่ในไทยแต่ความรู้ตะวันตกก็ดูสมเหตุสมผลที่จะเป็นความรู้ ให้เราควรรู้และเชื่อว่าเป็นความรู้สากลของความเป็นจริง

วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ รวมถึงสาขาวิชาความรู้ทั้งหลายแขนง อันเป็นสิ่งที่เราและคนทั่วโลก เรียนรู้ศึกษากันอยู่นี้ถือกำเนิดขึ้นมาโดยมีโลกตะวันตกเป็นผู้ให้กำเนิด ตะวันตกสร้างสาขาวิชา ความรู้ต่าง ๆ ขึ้นจำนวนมากในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันเป็นยุคที่เรียกกันว่ายุคภูมิธรรม (Enlightenment) ยุคภูมิธรรมอาจนับความสืบเนื่องกำเนิดได้จากยุคฟื้นฟูที่เกิดก่อนหน้า ใน ยุคฟื้นฟูหลังจากการถูกรบอบำโดยศรัทธาในคริสต์ศาสนามานับพันปี การรื้อฟื้นศิลปะ วิทยาการจากยุคคลาสสิกโบราณ ความรู้จากยุคคลาสสิกก็ได้แสดงให้เห็นภูมิปัญญาอันยิ่งใหญ่ที่สามารถประดิษฐ์สร้างความรู้ยิ่งใหญ่ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในศักยภาพของมนุษย์ ความรู้ที่เป็นตรรกะเหตุผล พิจารณาสืบค้นต่าง ๆ ด้วยเหตุผลปัญญาต่อสิ่งที่มนุษย์สามารถ ประจักษ์รับรู้ได้ การตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์ก็ได้ทำให้มนุษย์ตระหนักถึงศักยภาพที่มี อยู่ในตัว ตระหนักถึงการมีอยู่ของตนหลังจากการมีอยู่ อยู่ในฐานะเพียงส่วนหนึ่งของพระเจ้า ยุคฟื้นฟูรอบคอบคิดของยุคสมัยนอกจากจะเป็นศาสนาที่ยังคงความสำคัญ ความคิดมนุษย์นิยม ก็มีความสำคัญ มนุษย์นิยมคือการรอบคอบคิดที่มนุษย์เชื่อมั่นในศักยภาพทั้งทางปัญญา ความรู้ความสามารถและการสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความเชื่อมั่นในปัญญาความรู้เหตุผลที่มีอยู่ใน ตัวมนุษย์ก็ได้ทำให้ศาสดาดำรงอยู่ในเหตุผลของมนุษย์ ศาสนาที่เป็นเหตุเป็นผลก็คือการดำรง อยู่ในศรัทธาสวนตน การปฏิรูปศาสนาทำให้อำนาจของศาสนจักรลดบทบาทลง เมื่อรอบ คัดมนุษย์นิยมและวิทยาศาสตร์ทวีความสำคัญมากขึ้นก็ได้นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทาง อำนาจ (นพพร ประชากุล, 2552: 456-459) ยุคใหม่ที่อำนาจศาสนาไม่สามารถผูกขาด ความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลก็ได้เข้ามาแทน

ยุคภูมิธรรมหรือยุคแห่งแสงสว่างทางปัญญา คุณค่าสูงสุดก็คือปัญญา ความรู้ เหตุผล แสง สว่างที่เคยเป็นของพระเจ้าส่องสู่ความจริงที่ไม่เคยมีใครมองเห็น ในยุคมนุษย์นิยมแสงสว่าง ทางปัญญาจึงต้องส่องไปยังสิ่งที่มนุษย์สามารถมองเห็นและประจักษ์ได้ แต่สิ่งที่ประจักษ์ไม่ได้ มีเพียงสิ่งที่ตาเห็นแต่ยังรวมไปถึงสิ่งที่ประจักษ์ในความคิด แต่ไม่ว่าอย่างไรสิ่งที่ประจักษ์ก็จะ ต้องผ่านกระบวนการความคิดที่เป็นตรรกะเหตุผลจึงจะสามารถเป็นความรู้อันจริงแท้ สายธาร ความรู้ในยุคนี้ที่เรียกว่า ประจักษ์นิยม (Empiricism) เหตุผลนิยม (Rationalism) แม้จะมีความ ต่างทางตรรกะที่ว่าสิ่งประจักษ์ที่จริงแท้อยู่ภายในหรืออยู่ภายนอก ใช้วิธีอุปนัย (induction) หรือนิรนัย (deduction) แต่ที่ทั้งคู่ไม่ต่างกันคือการเชื่อว่ามีความจริงแท้บางอย่างดำรงอยู่ ความจริงแท้ที่จะเข้าถึงได้ก็ด้วยปัญญาที่ทำงานอย่างมีตรรกะเป็นเหตุเป็นผล (ธเนศ วงศ์

ยานนาวา, 2556: 150) การมีตนเองผู้คิดได้เป็นศูนย์กลาง ก็ทำให้เกิดกรอบคิดการแยกขาดของการมีอยู่ระหว่างมนุษย์กับโลกภายนอก เป็นจุดเริ่มต้นของยุคที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentrism) การยึดเอาตนเองเป็นศูนย์กลางค้นหาความจริง หรือสร้างความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกหรือการประจักษ์ จึงเป็นการยึดโยงเอาตรรกะเหตุผลของตนเองเป็นหลัก ความรู้จึงเป็นการพยายามเข้าถึงความจริงแท้โดยมีการสร้างความสมเหตุสมผลในตัวเองเป็นศูนย์กลาง (ธงชัย วินิจจะกูล, 2558: 127-129) ตรรกะเหตุผลก็จะเป็นตัวแบ่งแยก จัดหมวดหมู่ เทียบเคียง แยกแยะ สร้างนิยาม กำหนดคุณสมบัติ อย่างเป็นเหตุเป็นผล ผลของความรู้จึงเป็นเพียงสิ่งที่ดูเป็นเหตุเป็นผลสมเหตุสมผลในตัวความรู้เอง มากกว่าจะเป็นการเข้าถึงความจริง กระบวนการของตรรกะเหตุผลดังกล่าวก็จะทำงานแบบเดียวกับภาษาที่เป็นระบบของการแยกแยะ เปรียบต่าง เทียบเคียงเทียบแย้งภายในตัวของมันเองจนเกิดเป็นหน่วยของความหมายที่ใช้แทนความจริง เป็นภาพแทนของความเป็นจริงที่ดูสมเหตุสมผลจนตัวมันเองได้กลายเป็นความจริง การพยายามเข้าถึงความจริงของยุคสมัยก็อาศัยกระบวนการเดียวกัน กระบวนการของการจำแนกแยกแยะอย่างเป็นเหตุเป็นผล กรอบคิดของการจำแนกแยกแยะ ก็จะเป็นกรอบคิดของยุคสมัย (นพพร ประชากุล, 2552: 171) เช่นเดียวกับกรอบคิดของความ เป็นเหตุเป็นผล ความรู้ที่ประกอบสร้างขึ้นมาก็มีความสมเหตุสมผลเป็นความชอบธรรมและด้วยเหตุนี้ เราจึงได้เห็นกระบวนการจำแนกแยกแยะ จัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบเป็นเหตุเป็น ผลในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ รวมถึงศาสตร์อื่น ๆ ที่ถือกำเนิดในยุคนี้ ระบบของการแบ่งแยกที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่าง เป็นสากล และถูกทำให้เชื่อว่าเป็นระบบระเบียบ สากลที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ โดยธรรมชาติเป็นธรรมชาติทั้งที่จริงเป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำ โดยมนุษย์ เป็นวัฒนธรรมและภาษาของชาวตะวันตกที่มอบความจริงให้กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ระบบการจำแนกแยกแยะต่างๆ จึงทำให้เรื่องของวัฒนธรรมกลายเป็นความจริงของ ธรรมชาติอย่างใดก็ดี ด้วยความสมเหตุสมผลมันก็ได้กลายเป็นความรู้ที่มีไว้ให้ได้เรียนรู้เข้าใจ ในฐานะของความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่ความสมเหตุสมผลจะกลายเป็นความรู้ของสังคม เป็นความรู้สากลได้ก็ต้องมีกระบวนการ ความสมเหตุสมผลที่ไม่ได้เป็นสิ่งเดียวกับธรรมชาติ มันจึงไม่ได้กลายเป็นความรู้ได้เองโดยธรรมชาติ

กรอบคิดของความ เป็นเหตุเป็นผลทำให้เกิดรัฐสมัยใหม่อันเป็นรัฐที่มีเหตุมีผล เหตุผลแห่งรัฐ (reason of state) ก็คือการดำรงอยู่เพื่อตัวรัฐเอง จากที่เคยดำรงอยู่เพื่อศาสนาหรือเพื่อกษัตริย์ เมื่อรัฐมีองค์ประกอบสำคัญคือประชาชน ทำให้ประชาชนและสาธารณะประโยชน์เป็นเหตุผล สำคัญในการบริหารจัดการของรัฐ (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 136) การจะเป็นรัฐเพื่อประโยชน์ สาธารณประชาชนที่มีความสมเหตุสมผลก็ต้องอาศัยความรู้รอบด้านที่ละเอียดลึกซึ้งในการ

บริหารจัดการ ในยุคที่เหตุผลของศาสนาและพระเจ้าใช้ไม่ได้อีกต่อไป การปกครองด้วยความรู้และใช้ความรู้ในการปกครองจึงจะสามารถสร้างความสมเหตุสมผลชอบธรรมให้กับการเมืองของรัฐ ความรู้ในการจำแนกแยกแยะเพื่อความเข้าใจจึงเป็นสิ่งจำเป็น วิชาความรู้อันมีที่มาจากความจำเป็นในการบริหารจัดการก็จะเห็นได้ชัดเจนในศาสตร์แห่งรัฐ (statistics) หรือวิชาสถิติที่เก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้านที่เกี่ยวกับประชากร (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 138) การดูแลประชาชนไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ตัวประชาชน แต่ยังรวมไปถึงสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้านในส่วน of ประชาชน เช่น การกินอยู่ เกิดแก่เจ็บตาย พฤติกรรม รสนิยม ศีลธรรม ฯลฯ ในส่วนของปัจจัยสภาพแวดล้อมเช่น สภาพสังคม บ้านเมือง สาธารณสุข เศรษฐกิจ วัฒนธรรมสภาพแวดล้อมทรัพยากร ฯลฯ เหล่านี้ก็จะเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐอันมีเหตุผลเป็นสาธารณประโยชน์ของประชาชนด้วยกันทั้งสิ้น และด้วยการเป็นเจ้าอาณานิคมที่มีอาณานิคมทั่วโลก การเป็นเจ้าโลก โลกจึงเป็นสิ่งที่ต้องบริหารจัดการ ความรู้ของโลกก็จะเป็นสิ่งสำคัญในฐานะสมบัติ ทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นสิ่งแวดล้อมของเจ้าอาณานิคม การจำเป็นต้องใช้ความรู้บริหารจัดการในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย ก็จะต้องอาศัยความรู้ที่ลึกซึ้งหลากหลาย ความรู้ที่ต้องรู้ลึกซึ้งก็ต้องมีการแยกศึกษาเรื่องต่างๆ อย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดการแบ่งแยกองค์ความรู้ต่างเป็นสาขาวิชา เมื่อมีสาขาวิชาในฐานะการจัดการของรัฐจึงได้เกิดเป็นสถาบันทางวิชาความรู้ในแขนงต่าง ๆ

รัฐสมัยใหม่อันเป็นรัฐแห่งการบริหารจัดการ (administrative state) อันมีประโยชน์สาธารณะเป็นเหตุผล (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 136) การจะประเมินความสำเร็จของรัฐก็อยู่ที่ความสุข อยู่ดีกินดี มั่งคั่งสะดวกสบายของประชาชน กรอบของการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์สูงสุดก็ทำให้เกิดการแสวงหาประสิทธิภาพสูงสุด ประสิทธิภาพสูงสุดก็ต้องเกิดขึ้นจากการควบคุมบริหารรอบด้าน การควบคุมบริหารรอบด้านให้ได้อย่างดีถ้วนก็ต้องมีความเข้าใจอย่างดีถ้วน กรอบคิดของยุคสมัยที่เป็นการใช้เหตุผลและการประจักษ์ แยกแยะทำความเข้าใจทำให้ช่วงเวลานี้เกิดศาสตร์ที่ศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างละเอียดดีย่อยยอ ศาสตร์แห่งรัฐ (statistics) หรือวิชาสถิติก็จะแสดงให้เห็นลักษณะดังกล่าว ช่วงเวลานี้เป็นครั้งแรกที่มนุษย์กลายเป็นสิ่งที่ถูกศึกษาได้อย่างจริงจัง เกิดความคิดในการบริหารจัดการอย่างรอบด้านทั้งในระดับองค์กรไปจนถึงปัจเจก (governmentality) (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 136-145) ทุกสิ่งถูกสำรวจจัดประเภทแยกแยะ(classification) โดยเชื่อว่าเป็นคือการเข้าถึงกฎเกณฑ์ของความจริงสากลหรือกฎเกณฑ์ของพระเจ้า ทุกสิ่งสามารถเป็นสิ่งที่ศึกษาได้ เราสามารถประจักษ์ในทุกสิ่ง สิ่งที่ประจักษ์ก็จะแสดงความจริงแท้บางอย่าง การจดสถิติการเกิดซ้ำตามตรรกะก็ย่อมแสดงถึงความจริง (ธนศวงค์ยานนาวา, 2556: 150) สถิติข้อมูลจากการประจักษ์ซึ่งดวงวัดที่รวบรวม ผ่านการวิเคราะห์

สิ่งเคราะห์ด้วยตรรกะเหตุผล นำมาจัดหมวดหมู่แยกแยะสร้างลำดับชั้นให้ชื่อให้นิยาม ทุกสิ่งก็จะเป็นสิ่งที่ศึกษาได้และเข้าใจได้ทั้งนั้น เมื่อทุกสิ่งสามารถศึกษาได้เข้าใจได้ ก็ย่อมสามารถควบคุมบริหารจัดการได้

กรอบของการประจักษ์และการใช้ตรรกะเหตุผลที่สามารถเข้าถึงความจริงแท้ก็ทำให้สถาบันผู้เชี่ยวชาญมีความสำคัญ เพราะผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาย่อมเป็นผู้ที่เห็นและคิดในเรื่องนั้น ๆ ชั่ว ๆ มากที่สุด ผู้ที่เห็นและคิดในเรื่องใด ๆ มากที่สุดก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่เข้าถึงความจริงมากที่สุดตามตรรกะเหตุผล เมื่อสิ่งนี้ชัดเจนรัฐที่สมเหตุสมผลก็ย่อมให้ความสำคัญกับสถาบันวิชาความรู้และนำความรู้จากสถาบันมาใช้ในการบริหารจัดการ ความรู้หรือวิชาเช่นวิทยาศาสตร์แห่งรัฐ (statistics) ที่เห็น รวบรวม จัดประเภท แยกแยะ นิยาม ภาพแทนที่เกิดจากความรู้เหล่านี้ถูกนำมาบริหารจัดการกับประชาชน เป็นสิ่งแทนประชาชนในการบริหารจัดการประชาชน ภายใต้การควบคุมบริหารจัดการของรัฐก็ต้องปฏิบัติตามความรู้ของรัฐ ปฏิบัติยึดถือแนวทางของรัฐอันเป็นความจริงของภาพแทนความรู้ดังกล่าว เมื่อการศึกษาและข้อมูลสถิติ เช่นสถิติจากผู้เชี่ยวชาญทางเคมีและการแพทย์บอกว่า โรคภัยสามารถเกิดได้จากสภาพน้ำและอากาศที่ไม่ไหลเวียน รัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ทำการรื้อถอนบ้าน ปรับตั้งแม่น้ำแซน สร้างทางระบายน้ำ แจกจ่ายน้ำดื่ม ระบบระบายน้ำเสีย ฯลฯ (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 151) การปฏิบัติของรัฐไปตามความเหมาะสมตามความรู้ ย่อมนำไปสู่ความรู้และความเหมาะสมในการปฏิบัติของประชาชน ปฏิบัติการของรัฐเช่นนี้ก็ได้กลายเป็นแนวทางปฏิบัติของประชาชน เป็นความรู้ความจริงของประชาชน ความจริงที่มาจากความเชื่อและการคาดเดาของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อความเชื่อนำมาสู่สมมติฐานสู่การเก็บสร้างข้อมูล สู่การประมวลด้วยตรรกะอย่างเป็นระบบสมเหตุสมผล มันก็กลายเป็นความจริง ความจริงที่รัฐรองรับ รับรองนำไปปฏิบัติ แจกจ่าย แพร่กระจายในสังคม กำหนดควบคุมประชาชน นำเสนอความจริงสู่ประชาชน ความจริงหรือวิชาความรู้ของสถาบันผู้เชี่ยวชาญผ่านปฏิบัติการของรัฐจึงกลายเป็นความรู้ ความจริง เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติสำหรับประชาชนไปในที่สุด

รัฐที่มีเหตุมีผลย่อมไม่ปกครองมากเกินไป (limited government) แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง (self government) เสรีของประชาชนถือเป็นกลไกสำคัญของรัฐสมัยใหม่ เสรีภายใต้กฎของสมเหตุสมผล กฎหมายปกครองได้เพราะมันสมเหตุสมผล ส่วนการปกครองตนเองความสมเหตุสมผลก็ได้มาจากความรู้ ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่ประชาชนนำมาใช้ปกครองตนเองก็มาจากสถาบันวิชาความรู้ รัฐส่งเสริมเสรีในความรู้แต่ความรู้จากสถาบันก็จะอยู่ภายใต้รัฐ รัฐส่งเสริมให้ความรู้สำคัญกับประชาชนในด้านนโยบาย นั่นก็ทำให้ความรู้

สถาบันความรู้ สถาปนาเป็นสิ่งสำคัญต่อสังคมและปัจเจกเสรีชน (ธีรยุทธ บุญมี, 2551: 155-156; ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2556: 123) เสรีในความรู้ก็จะทำให้ชีวิตไม่เสรีเพราะอยู่ใต้อำนาจของความรู้ ความรู้ที่เชื่อว่าดี ความรู้ที่เชื่อว่าจะนำมาซึ่งประโยชน์ ความรู้ที่เป็นคุณค่า ความรู้ ความจริง ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตไม่เสรีเพราะอยู่ใต้อำนาจการบงการครอบงำโดยความรู้ หรือได้วาทกรรมอำนาจของความรู้นั่นเอง

วาทกรรมอำนาจของความรู้ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงยุคแห่งแสงสว่างทางปัญญา ยุคแห่งเหตุผล รัฐสมัยใหม่ วาทกรรมอำนาจของความรู้อยู่คู่กับสมองของมนุษย์โฮโมเซเปียนส์ (Homo Sapiens) ที่มีความสามารถในการเรียนรู้มาโดยตลอด ความต่างคือความรู้ไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตนเองหรือกลุ่มสังคมของตนเองอีกต่อไป แต่ความรู้เกิดจากสถาบันวิชาความรู้ที่รวมศูนย์ สังคมวัฒนธรรมที่รวมศูนย์ รัฐสมัยใหม่ในยุคที่เชื่อในการประจักษ์และเหตุผล เชื่อว่าการจำแนกแยกแยะ จัดประเภทหมวดหมู่ ชั่งตวงวัด กำหนดนิยามด้วยตรรกะเหตุผลสามารถนำมาสู่ความจริงแท้ได้ ก็ได้ใช้กระบวนการเหล่านี้ สร้างองค์วิชาความรู้อย่างรอบด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความรู้ กลายเป็นสิ่งที่มีวิชาความรู้กำกับ เป็นความรู้ที่ผูกโยงตรรกะจัดหมวดหมู่เทียบเคียงไว้โดยละเอียดอย่างไม่ต้องไปคิดเองหรือพิสูจน์ เพราะความรู้มีสถาบันผู้เชี่ยวชาญและรัฐเป็นผู้กำกับยืนยัน ทุกเรื่องตั้งแต่โลกคืออะไร สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ปรัชญา สุนทรียศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การแพทย์การสาธารณสุข ฯลฯ ไปจนถึงเรื่องส่วนตัว การกิน การนอน การเลือก การชอบ เรื่องกิจกรรมทางเพศ ฯลฯ ทุกสิ่งทุกอย่างมีความรู้กำกับ ชำนาญ ชีวิตยุคใหม่ภายใต้รัฐสมัยใหม่ สังคมแบบใหม่จึงเป็นสังคมชีวิตที่อยู่ใต้วาทกรรมความรู้ที่ความรู้มีให้รอบด้าน อยู่ใต้อำนาจวินัย วินัยของความรู้ในระดับรายละเอียดของร่างกาย (Microphysics of Power) ที่ได้จัดสรรรูปแบบการปฏิบัติของร่างกาย เป็นร่างกายอันเชื่องเชื่อ (docile body) ก็ด้วยความรู้อันละเอียดยับยั้งต่าง ๆ (ฟูโกต์, 2547: 3-73)

ความรู้ แม้จะถูกสถาปนาจากบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันผู้เชี่ยวชาญและรัฐ ที่ได้ทำให้ความรู้กลายเป็นสถาบันของคุณค่าความจริง แต่ความรู้เองเมื่อมันกลายเป็นความรู้มันก็เป็นอิสระจากจุดเริ่มต้นก่อกำเนิดของมันไป มันเป็นเรื่องที่แพร่กระจายไปทั่วสังคมโดยไม่มีที่ไปที่ไปเป็นอำนาจได้ด้วยตัวมันเอง สถาบันหรือบุคคลเป็นเพียงผู้มีบทบาทตัวแทนของอำนาจวาทกรรมหรือก็คืออยู่ใต้อำนาจวาทกรรม เมื่อเราอยู่ใต้วาทกรรมหนึ่งใดมันก็จะควบคุมให้เราปฏิบัติแสดงออกถึงวาทกรรม เราจึงเป็นพาหะและผู้ตรวจสอบของวาทกรรมที่คอยส่งต่อตรวจสอบ ประเมินผู้ผิดแผกแตกต่างจากวาทกรรม เมื่อวาทกรรมปรากฏเป็นศูนย์กลางมันก็จะสร้างความต่างกลายเป็นอื่น เราอันเป็นตัวแทนวาทกรรมก็จะเป็นตัวแทนในการกระทำกับความเป็น

อื่น ประเมินความเป็นอื่น ปฏิเสธความเป็นอื่น วาทกรรมสามารถแผ่ฝังไปยังสิ่งต่างๆ ที่สามารถสื่อความหมายของอำนาจวาทกรรมได้ไม่ว่าจะเป็นคน ภาษา สิ่งของ รูปแบบพฤติกรรม ฯลฯ ฉะนั้นมันจึงเป็นดังโรคติดต่อที่ยากจะควบคุมแพร่กระจายได้ทุกทางแนบเนียน โดยไม่มีใครทันได้ปกป้องระวัง เมื่อถูกมันครอบงำ เรายังรู้สึกว่ามันทำให้เราสมบูรณ์ขึ้น มีคุณค่าขึ้น ดีขึ้นหนึ่งในวาทกรรมที่มีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อทุกชีวิตบนโลก ส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นตัวชี้นำเหนี่ยวนำ กำหนดกิจกรรมกิจการในทุกระดับตั้งแต่นโยบายระดับโลก ระดับประเทศสังคม บั๊จเจกตัวตน ก็คือวาทกรรมอาณานิคม วาทกรรมที่เจ้าอาณานิคมหรือโลกตะวันตก ครอบความเป็นศูนย์กลางของระบบคุณค่าความหมาย ตะวันตก คือความสูงส่งเหนือกว่าในทุกทางเป็นผู้ครองอำนาจและผลประโยชน์เหนือส่วนที่เหลือ ในบรรพคตินิยม (Orientalism) เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) ได้แจ่มแจ้งให้เราเห็นว่า การที่ตะวันตกยึดครองความเป็นศูนย์กลางและอำนาจนาในทุกด้านนั้น ที่สำคัญก็คือวาทกรรมความรู้ ความรู้ของตะวันตกที่ประกอบสร้างจากสถาบันความรู้ตะวันตก สถาบันที่ผลิตสร้างความรู้เกี่ยวกับตะวันออกจนนำมาสู่ความจริงที่ตะวันตกคือความเหนือกว่าในทุกทาง

ศาสตร์แห่งรัฐของตะวันตกก็แสดงให้เห็นกรอบคิดที่ว่า การควบคุมปกครองสามารถทำได้จากการจำแนกแยกแยะ ทำความเข้าใจ ให้นิยาม เมื่อตะวันตกออกล่าอาณานิคม สิ่งแรกที่กระทำก็คือการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับตะวันออก การรุกรานอียิปต์ในปีค.ศ. 1798 ของจักรพรรดินโปเลียน หนึ่งในกลยุทธ์สำคัญคือการใช้นักตะวันออกศึกษา ทำการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับตะวันออกอย่างรอบด้าน ทั้งสังคม วัฒนธรรม ไปจนถึงการแปลคัมภีร์อัลกุรอาน (Said, 2019: 31-110) แม้จะไม่มีใครบอกได้ว่าชัยชนะเกิดจากเหตุผลใดเป็นหลัก แต่ที่แน่ ๆ คือการศึกษาอันเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ได้นำมาซึ่งชัยชนะ ในสังคมที่ให้ความสำคัญกับความรู้ ความรู้ก็ย่อมถูกให้ความสำคัญ การยึดครองทำได้ง่าย ๆ ด้วยการทำให้สิ่งที่จะยึดครองกลายเป็นวัตถุในการศึกษา ตะวันออกจึงกลายเป็นวัตถุที่ทำความเข้าใจได้ง่าย ๆ ภาพแทนที่สร้างขึ้นก็มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการยึดครอง

กรอบคิดของการประจักษ์ก็ทำให้ตะวันตกเชื่อในการประจักษ์ แต่การประจักษ์ด้วยตาตนเอง ก็จะเป็นการเห็นของตนเองด้วยมุมมองของตน ข้อจำกัดของตนเอง ข้อจำกัดก็จะมีทั้งในความสามารถของการประจักษ์ที่ก็จะเห็นเพียงสิ่งที่ตัวเองประจักษ์ ในเงื่อนไข มุมมองและเวลาของตัวเอง ข้อจำกัดด้านสถาบันทั้งสถาบันชาติ ศาสนา วิชาความรู้ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้ก็ล้วนกำหนดขอบเขตมุมมอง วิธีการมอง วิธีการประเมินสิ่งที่มอง ฯลฯ สุดท้ายการประจักษ์ก็เป็นเพียงการประจักษ์ของตน ไม่ได้เกี่ยวพันอะไรกับความเป็นจริง (ธเนศ วงศ์

ยานนาวา, 2556: 78-79) แต่ความเป็นจริงก็ไม่ได้มีความสำคัญเพราะความรู้ในกรอบของเหตุผล ความเป็นเหตุเป็นผล สมเหตุสมผลก็มีความสำคัญกว่า สิ่งที่ต้องการจึงเป็นความจริงมากกว่าความเป็นจริง

การมีตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้มอง สิ่งที่มีมองก็จะอยู่ตรงข้ามกับตัวเอง สิ่งที่จะวันตกเห็นคือความต่าง เมื่อเป็นความต่างเหตุผลก็จะบอกว่านี่คือความต่างคือต่างจากตนเอง มุมมองต่อตนเองของตนเองก็จะเป็นการมองเข้าข้างตนเอง เมื่อมองตนเองไม่เห็นสิ่งที่เห็นได้ก็จะมีแต่ภาพแทนของตนเองที่ตนเองอยากเห็นอยากมอง ภาพแทนที่ตะวันตกประกอบสร้างตัวเองด้วยการประเมินของตัวด้วยยึดเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางก็ทำให้ตะวันตกคือความสูงส่งยิ่งใหญ่ อารยธรรมอันยิ่งใหญ่ มีการสั่งสมภูมิปัญญา วิชาความรู้มากมายยาวนาน มีการพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวหน้า มีศิลปวัฒนธรรมที่วิจิตรลุ่มลึก มีศาสนาที่เป็นความจริงแท้หนึ่งเดียว มีผิวขาว สะอาด รูปร่างสมส่วนงดงาม มีสติปัญญา ศีลธรรมสูงส่ง เป็นผู้เข้มแข็งท้าวหาญสมชายชาตรี ฯลฯ การมองตนเองโดยมีตนเองเป็นศูนย์กลาง ก็จะเป็นการเลือกมองในจุดที่ตนเองอยากมอง วิชาความรู้ เทคโนโลยี ศาสนา อารยธรรม ที่เป็นการรับมาจากอารยธรรมอื่นก็จะไม่ใช่สิ่งที่จะมอง ความผิดพลาด ประวัติศาสตร์อันดำมืดก็จะไม่ถูกมอง ความเลวร้าย ความไม่งาม ความมืดบอดโง่งมในสังคมตนเองก็จะไม่ถูกมอง มุมมองต่อตนเองจึงเป็นเพียงสิ่งที่ตนเองเลือกที่จะมอง

ในทางตรงข้ามการมองความต่างที่ต่างจากตนเองที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางการมอง ก็จะเลือกมองสิ่งที่ตรงข้ามให้ตรงข้ามกับตนเอง นอกจากนั้นภาพที่มองเห็นยังเป็นภาพที่ประจักษ์ชัดในความคิดมากกว่าภาพที่มองเห็นในความเป็นจริง ภาพของตะวันออกจึงกลายเป็นความเลวทรามต่ำช้าไร้อารยธรรม ไร้เหตุผลโง่งมง่าย ไร้สนิยม หยดนิ่งติดตรึงอยู่กับโลกอดีต ไร้รู้จักการพัฒนา มีศาสนาจอมปลอม สกปรก ไร้ศีลธรรม ล้าล่อน อ่อนแอ ฯลฯ

สถาบันความรู้ตะวันตกประกอบสร้างความรู้เกี่ยวกับตะวันออกด้วยภาพแทนดังกล่าวอย่างเป็นลำเป็นสัน เป็นหลักเป็นฐาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสถาบันความรู้เป็นองค์ประกอบของสังคมตะวันตกที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นจุดอ้างอิงกำหนดแนวทางให้รัฐ รองรับโดยรัฐ เป็นจุดอ้างอิงสำคัญในสังคมปัจเจกเสรีเพื่อใช้ในการปกครองตนเอง สังคมที่บูชาความรู้ สถาบันความรู้จึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพบูชา ซาอิดชี้แจงความไม่สมเหตุสมผลของความรู้ตะวันตกไว้หลายประการ เช่น หน่วยที่เป็นวัดดูศึกษาที่เรียกว่าตะวันออก มีความหมายตั้งแต่แอฟริกาตอนบนไล่ไปจนสุดที่กัมพูชา (นพพร ประชากุล, 2552: 214) ตะวันตกมีรวมความแตกต่างสุดขั้วแล้วนำเสนอเป็นหนึ่งได้อย่างไม่น่าเชื่อ การประจักษ์ที่ใช้อ้างอิงสร้างความรู้เป็นการรับการมองต่อ

ข้ามมาหลายทอด เช่นความรู้ในภาษาสันสกฤตที่รับถ่ายทอดจากภาษาเปอร์เซียแต่ตะวันตก ก็ยังเชื่อว่าเป็นความรู้ตัวเองเป็นความจริง การสำรวจตะวันออกก็เอาสายตาและมาตรฐานตนเอง ไปจับ สิ่งที่ยับได้จึงไม่เคยเป็นไปตามจริง ฯลฯ ซิลเวสเตอร์ เดอ ซาซี (Sylvestre de Sacy, ค.ศ. 1801-1892) บิดาแห่งวงการตะวันออกศึกษาเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาวัฒนธรรมอาหรับ ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญทางวิชาการและรัฐบาล สร้างตัวบทความรู้เกี่ยวกับอาหรับและตะวันออกรอบด้านจำนวนมาก หนังสือของเขาถูกให้ความสำคัญทั้งโดยตัวเขาเองและวงวิชาการ จนถึงกับว่าใครที่ต้องการศึกษาตะวันออกไม่จำเป็นที่จะต้องไปศึกษาจากของจริงอีกแล้ว (ชญานันต์ ปัญญาเพชร, 2557: 23-24) ไม่ต้องสนใจของจริงเพราะหนังสือของเขาเป็นยิ่งกว่า มันทั้งผ่านการรวบรวมเรียบเรียงจัดระบบจนถือได้ว่าเป็นงานของเขา รู้จักตะวันออกดีกว่าที่ตะวันออกรู้จักตัวเองด้วยซ้ำ การอ้างอิงกับผลงานของเขาหมายถึงความถูกต้องและความจริง มันจึงเป็นแหล่งอ้างอิงสำคัญเกี่ยวกับตะวันออกที่สร้างความจริงได้มากกว่าของจริงจริง ๆ

ไม่ว่าจะอย่างไรสถาบันวิชาการอันมั่นคงเป็นหลักเป็นฐาน มีระบบระเบียบสมเหตุสมผลก็ยังเป็นความเป็นเหตุเป็นผลให้เชื่อถือยึดถืออยู่ดี ความน่าเชื่อถือเป็นความจำเป็นของสถาบันสาขาวิชา ในฐานะสถาบันอันน่าเชื่อถือก็จะต้องมีความสมเหตุสมผล ความสมเหตุสมผลน่าเชื่อถือก็จะสร้างได้จากการอ้างอิงตัวบทความรู้ที่น่าเชื่อถือ เมื่อตัวบทก่อนหน้าอันผลิตสร้างจากสถาบันวิชาผู้เชี่ยวชาญโดยตรงก็ย่อมเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ เป็นสิ่งที่มิใช่ใช้อ้างอิงประกอบสร้างตัวบทต่อ ๆ ไป สถาบัน-ผู้เชี่ยวชาญ-ในวิชาเฉพาะ เหล่านี้จึงล้วนกลายเป็นวาทกรรมที่ให้ความหมายของการนำไปสู่คุณค่าความจริง ความจริงที่สมเหตุสมผลที่ก็พร้อมจะกลายเป็นวาทกรรมที่เป็นตัวแทนวาทกรรมต่อ ๆ กันไป ตัวบทอ้างอิง (canon) เช่นตัวบทของซาซีและตัวบทหลักต่าง ๆ จึงทำหน้าที่ยืนยันความชอบธรรมของคุณค่า ความจริง ความสมจริง กับการผลิตสร้างศิลปะ วรรณกรรม การเรียนการสอน เรื่องเล่า มานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ปรัชญา ฯลฯ ตัวบทเหล่านี้ก็จะอ้างกันและกัน ต่อ ๆ กันไป เกิดเป็นเครือข่ายโยงใยทางความหมายและความคิดที่อ้างอิง เชื่อมโยงไปมาในตัวมันเองของตัวบทต่าง ๆ (textual attitude) (Said, 2019: 92) ตัวบทเหล่านี้ก็จะทั้งเนื้อหาและวาทกรรมที่แพร่กระจายออกไปสู่สังคมในวงกว้างผ่านสื่อ ผ่านตำราเรียน งานวิชาการ ภาพเขียน ศิลปะ วรรณกรรม เรื่องเล่า บทละคร ชีวิตประจำวัน พฤติกรรม ฯลฯ จนกลายเป็นความจริงของสังคม ความจริงเชิงประจักษ์จำแนกแยกแยะที่เกิดจากการมองโดยมีตนเองเป็นศูนย์กลางการมองของสถาบันวิชาการ จึงกลายเป็นความจริงที่จริงแท้โดยไม่ต้องคิดต้องมองว่าจริงหรือไม่ เป็นความจริงในระดับจิตใต้สำนึกของผู้คนทุกคนในสังคมตะวันตก

ความจริงในระดับจิตใต้สำนึกและจิตสำนึก อันประกอบสร้างจากการประกอบสร้างความต่างแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) ก็ได้สนับสนุนให้ความชอบธรรมกับกิจการอาณานิคม เมื่อตนเองสูงส่งมีปัญหา เหตุผล วุฒิภาวะ ส่วนความเป็นอื่นทั้งหลาย คือความโง่เง่ามั่งงายไร้เหตุผล ไร้วุฒิภาวะ ไร้ความสามารถในการพัฒนา ก็สมควรแล้วที่ตนเองจะเป็นผู้เข้าไปยึดครองปกครอง นำความเจริญพัฒนาอารยะไปให้ นำศาสนา นำแสงสว่างทางเหตุผลและปัญญาอันสูงส่งไปสู่ความมืดมิด ไปเพื่อกิจการแห่งคุณธรรมอันสูงส่งของคนขาว (white man's burden) นี่จึงเป็นเกียรติยศอันภาคภูมิ แม้หนทางสู่เกียรติยศจะมีอุปสรรคก็ต้องฝ่าฟันเพื่อเป้าหมายก็อาจจะต้องมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การปล้นฆ่าข่มขืน เผาหมู่บ้าน ทำลายล้างอารยธรรม การใช้เล่ห์กลอุบายสกปรก ฯลฯ (ไดมอนต์, 2547: 79-97) บ้างเป็นธรรมดา แต่นั่นก็เป็นกระบวนการสู่เป้าหมายอันสูงส่ง นอกจากภารกิจของอารยธรรม นี่ยังเป็นภารกิจของความเป็นชาย เมื่อตะวันตกมีแต่ความป่าเถื่อนต่ำทรามอันตราย การพิชิตสัตว์ร้ายปีศาจซาตานเหล่านี้ ก็จะเป็นการพิสูจน์ความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญสมชายชาตรี ท้าทายกรอันมากล้นในอาณานิคม ด้วยตรรกะเหตุผลก็สมควรที่จะถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด การจะเรียกว่าเกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุดก็ต้องมีไว้ใช้กับคนที่สำคัญที่สุด มีอารยธรรมที่สุด รู้จักใช้ปัญญาเหตุผลนำมาสู่ความเจริญพัฒนาจึงจะเป็นความคุ้มค่าสมเหตุผล พวกป่าเถื่อนไร้อารยะจริง ๆ แล้วไม่ต้องมีอยู่ก็ได้ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ต้องมีอะไรมาคอย การยึดครองฉกฉวยจึงเป็นความสมเหตุผล ผล จะเห็นได้ว่าปฏิบัติการเหล่านั้นนั้นล้วนมีภาพแทนอันเกิดจากการประกอบสร้างแล้วทำให้เป็นจริงโดยสถาบัน สถาบันความรู้ันน่าเชื่อถือสมเหตุผลเป็นตัวผลักดัน สนับสนุน สร้างความชอบธรรม

เมื่อตะวันตกเข้ายึดครองปกครองดินแดนสิ่งที่ตะวันตกทำก็จะเป็นสิ่งที่ว่าททรมและภาพแทนกำหนด นอกจากการยึดครองฉกฉวยใช้อำนาจปกครองแล้วตะวันตกก็ได้ทำภารกิจของผู้เจริญคือการยึดเยียดเปลี่ยนแปลงความเป็นอื่นให้เป็นผู้มีการศึกษา มีปัญญา วิชาความรู้ มีศีลธรรม มีศาสนาอันจริงแท้ มีศิลปะ วัฒนธรรม มีกิริยามารยาท มีแบบแผนความประพฤติอย่างผู้เจริญ สิ่งทีตะวันตกทำก็จะมีทั้งการเปลี่ยนสภาพแวดล้อม บ้านเมือง สร้างยึดเยียดระบบนามธรรม เช่น การแบ่งนับเวลา ปฏิทินสุริยคติหรือปฏิทินกริกอเรียน (Gregorian Calendar) (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562) ระยะทาง การชั่งตวงวัด เงินตราการแลกเปลี่ยน การแบ่งแยก การคิดคำนวณ เหตุผล หลักการ ความสมเหตุผล ภาษา ฯลฯ สร้างยึดเยียด วิชาความรู้ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ฯลฯ นอกจากศาสตร์ก็ยังมีศิลป์ ทัศนศิลป์ ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ วรรณกรรม นิยาย นวนิยาย ตำนานเรื่องเล่า ข้าวของเครื่องใช้ งาน

ฝีมือ ฯลฯ สร้างยึดเยียด ศีลธรรม ศาสนา แบบแผนความประพฤติรูปแบบพฤติกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ที่ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ล้วนสามารถเป็นสื่อแทนประกอบไปด้วย วาทกรรม มายาคติที่ให้อำนาจ ให้คุณค่า ให้ความหมายอันสูงส่งดีงามแก่ตะวันตก เหล่านี้ก็จะเป็มายาคติและวาทกรรมที่ส่งเสริมกันและกัน ทำงานร่วมกันในการสร้างสื่อความรู้ที่ทางความหมายหนึ่งเดียวนั้นคือ ตะวันตกสูงส่งเหนือกว่าตะวันออก และตะวันออกมองตนเองต่ำต้อยกว่าทุกด้านทุกแง่มุมความหมาย

สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ก็จะมีความเป็นสากลสามัญทั่วโลก ทั้งหมดของความเป็นอื่นจากตะวันตก ล้วนอยู่ในสภาพสถานะเดียวกันคือมีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง จากที่กล่าวมาก็จะเห็นได้ว่าลัทธิอาณานิคม ปฏิบัติการอาณานิคม ล้วนสัมพันธ์กับความรู้ันมีที่มาจากสถาบันวิชาความรู้ เมื่อความรู้ติดมากับปฏิบัติการอาณานิคม สิ่งทีกระทำกับส่วนอื่นจึงเป็นการกระทำที่มาเป็นหีบห่อเดียวกันคือ การใช้กำลังอำนาจทางกายภาพเข้ายึดครอง การยึดครองความสูงส่งเหนือกว่าโดยวาทกรรมอาณานิคม การยึดครองคุณค่าความจริงโดยวาทกรรมความรู้ตะวันตก แม้ 80% ของโลกจะถูกยึดครองด้วยอำนาจทางกายภาพ (โฮวี, 2555: 116) แต่เกือบ 100 % ถูกยึดครองด้วยอำนาจสองอย่างหลัง โลกยุคหลังอาณานิคม อำนาจอย่างแรกหมดไป แต่อำนาจสองอย่างหลังกลับทวีความรุนแรงยิ่งกว่าเดิม เราเองที่ไม่ได้เคยตกเป็นเมืองขึ้นก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นเมืองขึ้นทางวาทกรรม การต่อต้านวาทกรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปได้ง่าย

ชาติดแบ่งบูรพคตินิยมเป็นสองแบบ แบบแรกคือบูรพคตินิยมแบบเปิดเผย (Manifest Orientalism) อันหมายถึงด้วยบทข้อความที่มีเนื้อหาอคติ แสดงอำนาจชัดเจนต่อตะวันออก ก็จะเป็นที่เข้าใจรับรู้ได้ง่าย อีกแบบคือบูรพคตินิยมแบบแฝงเร้น (Latent Orientalism) เป็นความหมายแอบแฝงแฝงเร้นที่ไม่ได้ปรากฏเป็นเนื้อหา (McLeod, 2000: 43) แต่ให้ความหมายในระดับมายาคติและวาทกรรมที่เราไม่มีโอกาสได้ปกป้อง เป็นเนื้อหาที่ฝังลึกลงไปในจิตใจอย่างยากจะถอนตัว เราเองส่วนใหญ่ในปัจจุบันก็จะเป็เช่นนี้คือรังเกียจความไม่ชอบธรรมที่ปรากฏในด้วยบทเรื่องราวหรือภาพยนตร์ เราเห็น เรารู้ตัว เราคิดได้ เราทันปฏิเสธ แต่ส่วนที่แฝงเร้นเราก็รับเอามาอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเช่นกัน เามองว่าตะวันตกคือแบบอย่างของความรู้ การพัฒนา คือประวัติศาสตร์ที่เดินเร็วกว่าที่เราหวังว่าสักวันจะตามทัน ชาติ กฎหมาย การปกครอง เศรษฐกิจ คตินิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ระบบนามธรรม ภาษา ศิลปะ อุดมการณ์ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ตะวันตกวางไว้แล้วเราไม่ต้องเลือกแต่ต้องเดินตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่าเหล่านี้เรารับมาผ่านความรู้ เราเรียนรู้เพราะเชื่อว่าจะนำมาสู่ประโยชน์สุขและตัวตนที่เหนือกว่า แต่วิชาความรู้ตะวันตกนอกจากมอบความรู้ มอบระบบการแบ่งแยกแยะนิยามด้วยวิธีการของ

ตะวันตกแล้ว มันก็ยังมอบมายาคติและวาทกรรมที่ทำให้ตะวันตกเหนือกว่ามาด้วย เราอาจเรียนวิทยาศาสตร์ เรียนปรัชญา เรียนศิลปะ ฯลฯ เพราะมุ่งหวังในความรู้ แต่ของแถมโดยไม่รู้ตัวคือเราด้อยกว่าตะวันตก เราไม่ซีวิไลซ์เหมือนตะวันตก เราไม่พัฒนา เราล้าหลัง เราไม่เท่าเทียม มีรสนิยมเหมือนตะวันตก เราไม่ขาวสูงสง่างามเหมือนตะวันตก ฯลฯ โดยไม่รู้ตัวเราก็ถูกครอบงำโดยอำนาจนำ โดยความเห็นเหนือกว่าของตะวันตก และต้องเดินตามตะวันตกในทุกทาง

ที่กล่าวมาทั้งหมดก็จะทำให้เราเห็นสถานะที่มามีที่ไปของชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชพรรณและสัตว์ต่าง ๆ จากสถาบันความรู้วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ อันถือเป็นศาสตร์แรก ๆ ที่เกิดเป็นสถาบันสาขาวิชาในโลกตะวันตก สถาบันที่สร้างและมอบการมอง การจำแนก แยกแยะ การกำหนดนิยาม การให้ชื่อแก่สรรพสิ่งในธรรมชาติ ในนามความรู้ของสถาบัน วาทกรรมของความเป็นสถาบันผู้เชี่ยวชาญก็ทำให้เหล่านี้อ้างปนาเป็นความรู้ความจริง ภาษาที่ผู้เชี่ยวชาญสถาปนาครอบครองความจริง เมื่อความจริงจากวาทกรรมความรู้ส่งต่อผ่านอาณานิคม เสริมแรงด้วยวาทกรรมอาณานิคม มันก็กลายเป็นคุณค่าอันสูงส่งของความรู้ความจริงจากโลกตะวันตกอย่างที่เราและคนทั่วโลกรู้สึกกัน

ที่มาของมันก็เป็นดังภาษาที่ไม่ได้เป็นสิ่งที่เสมอเหมือนเทียบเคียงความจริง เป็นเพียงระบบการแบ่งแยกที่ดูสมเหตุสมผลเมื่อเทียบเคียงกับความจริง เป็นระบบนามธรรมที่คิดขึ้นเองแต่ครอบครองความเป็นจริง เป็นวัฒนธรรมที่ครอบครองธรรมชาติ ความจริงของธรรมชาติกลายเป็นเรื่องวัฒนธรรม และเป็นวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเท่านั้นที่สงวนสิทธิ์เป็นศูนย์กลางในการครอบครอง ชื่อที่ต้องเป็นลาตินก็เพราะลาตินคือภาษาของผู้มีการศึกษาชาวตะวันตก เป็นคุณค่าของชาวตะวันตกที่ทั่วโลกต้องรับไป ในภาษาและความรู้ไทย “น้อยหน้า” ก็ต้องเป็น “Anno-na squamosa” ชื่อวิทยาศาสตร์ของน้อยหน้า (ภาพประกอบที่ 6) จะเป็น “น้อยหน้า” ไม่ได้จะเป็น “บักเขียบ” (ชื่อภาษาอีสานของน้อยหน้า) ก็ยังไม่ได้ไปใหญ่ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563) ธรรมชาติก็就会被ครอบงำโดยอำนาจวัฒนธรรม

ภาพที่ 6

ภาพประกอบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติของ
น้อยหน้า โดย William Jackson Hooker,
ค.ศ. 1831

นอกจากชื่อ การจดบันทึก การนำเสนอข้อมูลล้วนต้องเป็นกฎเกณฑ์ของสถาบันความรู้ตะวัน
ตก ในยุคที่ยังไม่มีภาพถ่าย ภาพวาดอันงดงามสมจริงอันเป็นความก้าวหน้าของภูมิปัญญา
ตะวันตกก็จะเป็นมาตรฐานกฎเกณฑ์ของการนำเสนอความจริง ภาพวาดอันงดงามประณีตก็
จะทำให้มันดูสมเหตุสมผลที่จะใช้แทนความจริง แม้ความจริงจะต้องผ่านตา ผ่านมือ ผ่าน
เครื่องมือ ผ่านฝีมือ ผ่านรสนิยมแบบตะวันตก มือและตาก็จะจำกัดอยู่โลกในตะวันตกที่
สามารถนำเสนอความรู้ความจริง กำหนดให้การประจักษ์ของตนเป็นความรู้ การปลูกการกิน
กลืนสัมผัสรสชาติ ฯลฯ ก็จะไม่ใช่ความรู้แต่เป็นเรื่องส่วนตัว ด้วยตาและมือแบบตะวันตกก็
ทำให้ภาพวาดหนึ่งใบ พร้อมชื่อ พร้อมรายละเอียดที่สถาบันกำหนด พร้อมวินัยของวิชา พร้อม
มายาคติและวาทกรรมของสถาบันวิชาจะทำให้เป็นความรู้ที่เสมอเหมือนความจริงได้ ด้วย
เหตุนี้ศิลปินจึงใช้ลักษณะของภาพประกอบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมานำเสนอธรรมชาติอัน
แปลกประหลาดที่เป็นไป ภาพวาดของศิลปินก็จะแสดงถึงร่องรอยของการวาดด้วยมือ แต่
ด้วยเป็นมือที่อิงกับความรู้ตะวันตกกฎเกณฑ์แบบตะวันตกก็จะให้ภาพแบบวิชาความรู้ตะวัน
ตกได้ การสร้างความรู้ความจริงจึงมีเกณฑ์ที่มีศูนย์กลางเป็นตะวันตกเท่านั้นที่ทำได้ เป็น
ความรู้แบบตะวันตกที่เมื่อผ่านมือวาทกรรมสถาบันความรู้ วาทกรรมอาณานิคม ก็จะกลายเป็น
ความจริงแท้หนึ่งเดียว เป็นคุณค่าความจริงที่เหนือกว่า เมื่อมีความจริงที่เหนือกว่าก็จะ
เบียดขับความจริงอื่น ๆ จนวันหนึ่งก็จะไม่เหลือความจริงอื่น ๆ ความเป็นไปเช่นนี้ก็จะ
ในทุกมิติทุกด้านไม่ใช่แค่เรื่องวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หรือแค่เรื่องความรู้

ศิลปินเล่าถึงที่มาของผลงานว่า ผลงานชิ้นนี้เกิดจากการที่เธอมีโอกาสดำเนินเที่ยวในตลาดของคนที่พื้นเมืองเขตป่าเมซอน เธอเดินเล่นในตลาดแล้วเจอแผงขายผลไม้แผงหนึ่ง เป็นแผงที่ขายผลไม้พื้นเมืองที่ชาวพื้นเมืองเก็บมาขาย เมื่อได้พูดคุยสอบถามกับคนขายก็เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เธอสะดุดใจ คือคนที่พื้นเมืองที่เก็บผลไม้หลากหลายชนิดจากป่าเมซอนมาขาย เรียกผลไม้ทั้งหมดประมาณ 20 กว่าชนิดที่มีขนาด สี สัน รูปร่างรูปทรงแตกต่างกันว่า “แอพริคอต” (Apricot) (Llano, Alves and Demos, 2017: 161) เหตุการณ์นี้ก็สะท้อนถึงผลกระทบความเป็นไปต่าง ๆ ของอำนาจการเป็นศูนย์กลาง อำนาจทางทรรคมรรย และอำนาจทางทรรคมรรย อานานิคมได้เป็นอย่างดี ตัวศิลปินแม้จะมีเชื้อสายเป็นคนพื้นเมือง แต่ชีวิตของเธอไม่ได้หลงเหลือรูปแบบความเป็นคนพื้นเมืองไปแล้ว ครอบครัวเธอทำการเกษตร เธอเติบโตได้รับการศึกษาในโลกตะวันตกและกลายเป็นศิลปินอย่างชาวตะวันตก การมาเที่ยวในป่าก็อยู่ในฐานะนักท่องเที่ยวตัวแทนโลกตะวันตก ป่าเมซอนรกทึบเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นโลกธรรมชาติที่ยังพอหลงเหลือ และชาวพื้นเมืองที่ห่างไกลจากความเป็นเมืองก็ยังหลงเหลือแต่ค่านิยมการเปิดโลกออกสำรวจเรียนรู้ ออกท่องเที่ยวผจญภัยอันเป็นค่านิยมของตะวันตก ก็ได้ทำให้โลกอันห่างไกลมาเจอกัน

ป่าอันอุดมสมบูรณ์ก็จะเต็มไปด้วยสิ่งมีชีวิตพืชพรรณ ความเป็นคนป่าที่อาศัยอยู่ในป่ามาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษอดีตกาล ก็แน่นอนว่าต้องรู้ว่าการจะใช้ชีวิตในป่าต้องทำอะไร ต้องต่อสู้อยู่ร่วมกับธรรมชาติเหล่านี้อย่างไร ต้องอยู่ร่วมสังคัมสืบเผ่าพันธุ์อย่างไร เหล่านี้ก็ต้องมีวิถีชีวิตของตนเอง มีวัฒนธรรมของตนเอง มีภาษาของตนเอง มีความรู้ของตนเอง ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้สืบทอดส่งต่อก็ทำให้รู้ว่า ท่ามกลางความหลากหลายพืชพรรณ อะไรกินได้ กินไม่ได้ อะไรกินแล้วเป็นอย่างไร เจ็บป่วยล้มตายหรือไม่ เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการทดลอง จดจำ ถ่ายทอดบอกต่อ สืบทอดเป็นความรู้ที่จำแนกแยกแยะอย่างถี่ถ้วน เพราะมันเป็นธรรมชาติในการดำรงชีวิตที่เดิมพันด้วยชีวิต ผลจากความรู้แห่งชีวิตก็ทำให้รู้ว่าตนควรเก็บอะไรมาขายอะไรเป็นของดีรสชาติดี สุกพอดี กินแล้วดี

แต่ความรู้ในสิ่งดี ๆ ก็ไม่มีความหมายเพราะมันไม่ได้มาจากชีวิตดี ๆ ชีวิตที่ดีกว่า เป็นวิวัฒนาการขั้นกว่า มีสติปัญญา มีอารยธรรม มีความสูงส่งที่แตกต่างห่างไกลกับชีวิตอันต่ำตมของคนป่าพื้นเมือง สิ่งที่ใช้ไม่ได้ ภาษาที่รู้ก็ใช้ไม่ได้ สิ่งที่จะแลกเปลี่ยนกันได้คือเงิน คนพื้นเมืองที่รู้ภาษาสากลไม่ก็จำเป็นต้องใช้ค่าที่ตนไม่รู้พูดออกไป ที่รู้แน่คือมันผิด และรู้อีกคือตนเองผิด ความรู้ ภาษาของตนผิด ผิดต่อความเป็นคุณค่าสากล รู้ว่าตนต่ำต้อยด้อยค่า ด้อยพัฒนา เป็นคนป่าที่ไร้อารยธรรม การเรียกผลไม้หลากหลายชนิดว่าแอพริคอตได้ก็ดีที่สุดแล้ว

เฉียดใกล้อารยธรรมได้มากที่สุดแล้ว ทั้งที่รู้ว่าเหล่านี้นั้นเป็นคนละชนิดแตกต่างกันอย่างไร เพราะอย่างไรก็รู้และกินมาทั้งชีวิต

วาทกรรมอาณานิคม วาทกรรมความรู้ จะเข้าถึงคนพื้นเมืองได้ง่ายดายยิ่งกว่าความรู้หรือภาษา เพราะขณะที่คนพื้นเมืองยังไม่รู้ภาษาอังกฤษอันเป็นภาษาสากลของโลกในปัจจุบัน แต่ก็รู้ว่าตนอยู่ในสถานะใดในภาพแทนของวาทกรรม วาทกรรมและมายาคติ เข้าถึงยึดกุมพวกเขาได้แล้วแม้จะยังไม่รู้ภาษา มันถ่ายทอดได้โดยไม่ต้องมีภาษา เป็นภาษาสากลยิ่งกว่าภาษา เพียงสีหน้าท่าทาง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้ติดตัว รูปแบบพฤติกรรมก็ถ่ายทอดเชื่อมโยงกันได้แล้ว “This is not an Apricot” อันเป็นข้อความจากวาทกรรม ข้อความจากการประเมิน ข้อความจากการให้ค่า ข้อความจากการตำหนิต่อว่า ว่าทำไม ทำไมถึงได้โง่งเงาไร้ตรรกะเหตุผล ทำไมถึงน่าขัน น่าสมเพชได้เพียงนี้ มันเป็นข้อความในใจที่ถ่ายทอดได้โดยไม่ต้องใช้คำหรือภาษา “This is not an Apricot” หรือ “นี่มันไม่ใช่แอปริคอต” เป็นข้อความที่ปรากฏในตัวศิลปิน รวมไปถึงผู้คนในโลกโลกาภิวัตน์ทุกคนโดยไม่ต้องคิด ผู้ที่อยู่ในระเบียบโลกยุคหลังอาณานิคม ที่อยู่หลังยุคที่อาณานิคมแพร่เชื้อวาทกรรมอาณานิคม และวาทกรรมความรู้ที่มาพร้อมกับการล่าครอบครองอาณานิคมก็จะอยู่ใต้วาทกรรมความรู้และวาทกรรมอาณานิคม อยู่ในระบบตรรกะเหตุผล ในระบบนามธรรมของการจำแนกแยกแยะ การประเมิน ให้ค่า การนิยาม ภาษา ได้ระเบียบสากลที่ความเป็นสากลมีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง เราผู้มีการศึกษา มีความรู้ตามแบบสากลที่รับเอาการมองอย่างเป็นสากลก็พร้อมจะเป็นดวงตาในการตรวจสอบความผิดแผกไปจากสากล การตรวจสอบก็จะเป็นการประเมิน การประเมินก่อเกิดเป็นนิยาม เราจึงพร้อมจะเป็นผู้หยิบนัยความหมายให้ผู้อื่นได้ตลอดเวลารายได้ระเบียบสากล

แม้จะอยู่ไกลในป่าลึกเพียงใด อำนาจของตะวันตกก็ไปถึง อำนาจของความรู้ความเฝื่อนรู้ “โลกของเรา” นี่มันเป็นอย่างไร ความรู้กับการครอบครองมีความสัมพันธ์กัน การรู้เพื่อจะครอบครองก็ชัดเจนในช่วงอาณานิคม ความรู้ในป่าของคนพื้นเมืองเห็นได้จากผลไม้พื้นเมืองที่ทั้งหมดมีชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวิทยาศาสตร์เป็นระบบนามธรรมที่ครอบครองธรรมชาติ ระบบนามธรรมไม่ได้มีแค่ชื่อและการจัดจำแนกวงศ์ตระกูลของธรรมชาติ ระบบนามธรรมที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันก็คือระบบการแลกเปลี่ยน ทุกอย่างสามารถถูกครอบครองด้วยระบบนามธรรมคือเงิน เงินเป็นระบบแลกเปลี่ยนสากลและก็เป็นอีกสิ่งทีที่สากลกว่าภาษาความรู้ เพราะชาวพื้นเมืองก็รู้จักใช้เงินแล้ว เงินและการแลกเปลี่ยนที่เป็นนามธรรมก็จะสัมพันธ์กับนามธรรมอื่นๆ เช่น ศิลปะภาพวาดที่ถ้าไร้ระบบนามธรรมก็คงไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้มากมาย นามธรรมของศิลปะและ อื่น ๆ ก็เช่นกันที่มีศูนย์กลางเป็นตะวันตกที่เป็นผู้ประเมินให้ค่าและสร้างค่า

นามธรรมหรือความรู้ ต่าง ๆ จึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในมิติต่าง ๆ อย่างซับซ้อน แต่ทั้งหมดก็ล้วนแต่นำไปกับการมีตะวันตกเป็นศูนย์กลาง ผู้รับและสร้างผลประโยชน์ ความรู้ที่เราเรารู้ก็ล้วนมีตะวันตกเป็นศูนย์กลางความรู้ของตะวันตกจึงสัมพันธ์กับการครอบครอง

เมื่อตะวันตกครอบครอง เช่นคนพื้นเมืองที่เริ่มจากการถูกครอบครองโดยวาทกรรมและเงิน วาทกรรมและเงินก็จะเป็นตัวเร่งในตัวเองให้ตัวมันเองยิ่งเร่งยึดครองครอบงำ เช่น เร่งให้คนพื้นเมืองเรียนรู้ภาษาเพื่อใช้หาเงิน เรียนรู้ความเป็นตะวันตกเพื่อหาเงิน เรียนรู้วิธีหาเงินแบบคนตะวันตกเพื่อหาเงินยิ่ง ๆ ขึ้นไป ฯลฯ นอกจากเงินตะวันตกก็ยังมีนามธรรมอื่น ๆ ให้เลือกยึดติดอีกมากมาย สุดท้ายคนพื้นเมืองก็จะอยู่ในระเบียบทางนามธรรมของตะวันตกโดยสมบูรณ์ คิดและทำเหมือนคนตะวันตกโดยสมบูรณ์ แม้ไม่อาจจะมีความเหมือนตะวันตกได้สมบูรณ์ เมื่อตะวันตกครอบงำอะไรเดิม ๆ ก็จะหมดไป ภาษา วัฒนธรรม สังคม เป้าหมาย มุมมอง ชีวิต ตัวตน นอกจากส่วนที่เป็นมนุษย์จะหมดไป ส่วนที่เป็นธรรมชาติก็จะถูกมนุษย์คนใหม่อันเป็นมนุษย์แบบทุนนิยมตะวันตกทำให้หมดไปด้วยเช่นกัน

การดูกลืนทุกสิ่งทุกอย่างเข้าสู่ระบบภาษา ระบบนามธรรมของความรู้ที่เป็นเหตุเป็นผล เป็นตรรกะดังมาลงตัวสมบูรณ์ก็ดูจะมีความสมเหตุสมผลลงตัวสมบูรณ์ ในผลงานศิลปะเราก็จะเห็นว่าระบบระเบียบทำให้ความหลากหลายมาปรากฏร่วมกันเป็นหนึ่งอย่างไร การจัดวางโดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลางก็สามารถทำให้ทุกอย่าง แปรสภาพมาเป็นระบบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้ด้วยการประจักษ์และเหตุผล ความหลากหลายก็พร้อมลดทอนหดหายให้เหลือเพียงความเป็นหนึ่ง มนุษย์พร้อมเป็นนายเหนือผู้รวบรวมทุกอย่างสู่ระเบียบการจัดวางของตนลดทอนทุกอย่างให้เป็นดังของสะสมที่สมบูรณ์ลงตัวที่มนุษย์เองเป็นเจ้าของ ความรู้ตะวันตกที่ดูสมบูรณ์ลงตัว ก็ได้กลายเป็นวาทกรรมที่ครอบครองไปทุกอย่าง แต่เราก็พอเห็นกันบ้างแล้วว่ามันไม่ได้สมบูรณ์ลงตัวไปทุกอย่าง มันกลายเป็นอำนาจที่ส่งผลอย่างรอบด้านทำลายทำลายอะไรหลาย ๆ อย่าง เช่นชื่อวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในผลงาน ก็แสดงถึงการบอกว่านี่คือสิ่งใดการบอกว่านี่คือสิ่งใดก็คือการบอกว่านี่ไม่ใช่สิ่งอื่นใด การสร้างบางอย่างจึงเป็นการสร้างศูนย์กลางและความเป็นอื่นไปในเวลาเดียวกัน ภาพแทนอันเป็นระบบระเบียบของความรู้จึงเป็นภาพแทนภาพที่ปรากฏแทนความเป็นจริง บดบังความเป็นจริง ยึดเอาทุกอย่างจากความเป็นจริง บดบังอำนาจและความไม่ชอบธรรม สิ่งที่ภาพแทนนำเสนอโดยเฉพาะภาพแทนอันล่อลวงของความรู้ตะวันตกจึงเป็นสิ่งที่เราควรพิจารณาตรวจสอบ เพราะเบื้องหลังความรู้ที่เราเชื่อว่าเป็นการมีอยู่ของความจริง แต่สิ่งที่อยู่เบื้องหลังจริง ๆ อาจเป็นอำนาจ อำนาจที่ทำให้ตะวันตกคือความเหนือกว่า สูงส่งกว่า อำนาจที่ได้ทำให้ความไม่เท่าเทียมมีอยู่จริง

บรรณานุกรม

ชญาวัฒน์ ปัญญาเพชร. (2557). “ศิลปะร่วมสมัยไทยภายใต้แนวคิดหลังอาณานิคมในทศวรรษที่ 1990.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โดมอนต์, จาเร็ด. (2547). *ปืน เชื้อโรค และเหล็กกล้า กับชะตากรรมของสังคมมนุษย์*. แปลจาก *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies*. แปลโดย อรวรรณ คูหาเจริญ นาวายุทธ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ

ธงชัย วินิจจะกูล. (2558). *อ่านวิพากษ์ มิเชล ฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: ศยาม

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2556). *ม(า)นุษย์โรแมนติค*. กรุงเทพฯ: ศยาม

ธีรยุทธ บุญมี. (2551). *มิเชล ฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: วิชา

นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อ่าน.

ฟูโกต์, มิเชล. (2547). *ร่างกายได้บงการ*. แปลจาก The chapter “Les corps dociles” from *Surveiller et punir*. แปลโดย ทองกร โภคธรรม. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). *ปฏิทินกริกอเรียน*. เข้าถึงเมื่อ 15 มกราคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%8F%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). *น้อยหน้า*. เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%88%E0%B8%B2>

อารี พลดี. (2556). *ชื่อวิทยาศาสตร์*. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2563. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/?knowledge=%E0%B8%8A%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C-%E0%B9%98-%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84>

ไฮวี่, สตีเฟน. (2555). *อะไรหรือคือจักรวรรดิ*. แปลจาก *Empire: A very Short Introduction*. แปลโดย นฤมล ธีรวัฒน์ และบัญชา สุวรรณานนท์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

Llano, Pedro de., Alves ,Maria Thereza. and Demos, T. J. (2017). *The long road to*

- Xico: Maria Thereza Alves 1991 — 2015. Berlin: Sternberg Press.
- McLeod, John. (2000). *Beginning Postcolonialism*. Manchester: Manchester University Press.
- Said, Edward W. (2019). *Orientalism*. 6th ed. London: Penguin Classics.

บรรณานุกรมภาพ

ภาพที่ 1-5 Alves, Maria Thereza. (2019). *This is not an Apricot*, 2009. Accessed June 23. Available from <http://www.mariatherezaalves.org/works/this-is-not-an-apricot?c=47>

ภาพที่ 6 Alamy. (2019). 221,296,036 stock photos, vectors and videos. Accessed August 30. Available from <https://www.alamy.com/undulated-custard-apple-sugar-apple-sweet-sop-annona-squamosa-leaf-flower-ripe-fruit-and-section-handcoloured-copperplate-engraving-by-swan-after-an-illustration-by-william-jackson-hooker-from-samuel-curtiss-botanical-magazine-london-1831-image210586913.html>